

Jakub Sláma,

English counterparts of the Czech instrumental case

Anglické protějšky českého instrumentálu

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav anglického jazyka a didaktiky, Praha 2016

Posudek vedoucí práce

Předložená bakalářská práce se zabývá anglickými překladovými protějšky českého bezpředložkového instrumentálu, které analyzuje z hlediska jejich realizačních forem a sémantických rolí. Autor vychází z velmi rozsáhlé bohemistické literatury, jejíž výstižný přehled se mu podařilo podat v rozsahu ponechávajícím náležitý prostor pro vlastní výzkumnou část. Zpracování stanoveného úkolu na základě sémantických rolí bylo zvoleno vzhledem k vágní hranici mezi českým předmětem a příslovečným určením a k neexistenci spolehlivých kritérií pro jejich rozlišení, jakož i pro vymezení funkce přívlastku. Pokud jde o realizační formu, autor vychází ze strategií pro kódování komitativních významů C. Lehmana a Y. Shina, z nichž pro zkoumané jazyky platí vyjadřování pomocí pádů (v češtině), pomocí předložek (v angličtině) a v obou, ovšem ve srovnání s prvními dvěma strategiemi jen marginálně, konverze a lexikální fúze. (Nevyplývají první dvě strategie z flektivního charakteru češtiny a analytického charakteru angličtiny?) Ze sémantických rolí jsou některé vyloučeny, a to role příznačné pro neadverbiální větné členy (atribut, tj. jmenná část přísudku, doplněk předmětu a doplněk podmětu) a *patiens* (předmět); z adverbiálních sémantických rolí byl vyloučen čas, míra, srovnání a účel. Rozbor se soustřeďuje na 11 sémantických rolí seřazených více méně nahodile ("listed in no particular order"): 1. agens; 2. prostor - směr; 3. způsob; 4. průvodní okolnosti; 5. fáze; 6. nástroj; 7. látka či materiál; 8. prostředek (zahrnující specifikaci 'mediator'); 9. prostředek dějového charakteru (typicky realizovaný gerundiem řízeným předložkou *by*); 10. zřetel; a 11. příčina. S výjimkou agense, jehož adverbialní funkce je průvodní rys výskytu v pasivní nebo kauzativní konstrukci, výsledný výběr představuje sémantické role charakteristické pro příslovečné určení. Materiál v celkovém rozsahu 110 dokladů, excerpovaných z paralelního korpusu InterCorp verze 8, dokumentuje každou sémantickou roli deseti doklady. (Sémantické role shromážděných dokladů byly vygenerované automaticky nebo jejich určení vyžadovalo spoluúčast excerptora?)

Samotné sémantické kritérium autor považuje za dostatečné v případě významů prostorových, látkových a fázových, avšak i pro ně, stejně jako v případě všech ostatních sémantických rolí, připojuje (na s. 34-36) seznam dalších kritérií sloužících k jejich jednoznačnému vymezení. U jednotlivých sémantických rolí se ovšem definiční potenciál uvedených kritérií liší (přesvědčivě jsou vymezeny např. sémantické role agens, fáze, způsob, nástroj; značně složitější je vymezení průvodních okolností).

Vlastní rozbor je prezentován způsobem, v němž lze snadno dohledat odpovědi na všechny otázky, které se mohou vyskytnout. Je uveden tabulkou 2 (s. 37) předkládající všechny sémantické role se všemi jejich realizačními formami. Sémantické role jsou pak podrobně popsány z hlediska svých realizačních forem každá zvlášť. Kromě protějšků podle přijatého rámce se vyskytují i další:

substantivní fráze (výrazně u průvodních okolností - 5 výskytů: 2x jde o předmět ACMP5 (*turned her face* a ACMP 8 *turned her back*); 2x o podmět u sémantické role zřetel (exx 1 a 4); dvě adverbia u sémantické role způsobu nepřekvapují. U adjektivních protějšků sémantické role příčiny (CAUSE 1 a 7 *so moved, so scared*) mělo být uvedeno, že konstitutivní složkou této realizační formy je intenzifikátor.

Zvolená metodologie vede k spolehlivým výsledkům a zobecnitelným závěrům především v případech, v nichž se anglické protějšky zkoumaných sémantických rolí bezpředložkového instrumentálu vyskytují ve větách, jejichž stavba koresponduje se stavbou věty české. V shromážděných dokladech tento překladatelský postup převládá (vyloučení volných překladů je uvedeno v bodě (e) na s. 33). Kde se překlad zčásti odchyluje, je třeba zvážit, co je důvodem jiného ztvárnění. Např. v ex VIEW 1 (*pokoj vzhledem i rozměry / the room's appearance and dimensions*) by korespondující ztvárnění vyžadovalo úpravy slovosledné. Rovněž je třeba zvažovat, zda je zvolená předložka jediná možná (např. *in* v ex VIEW 6). Volba předložky je v řadě případů řízena slovesnou nebo adjektivní rekcí (*differ in, wanting in*), což autor náležitě zmiňuje. Ex VIEW 10 neobsahuje dostatečný kontext.

V závěru autor vymezuje pro jednotlivé sémantické role kromě průvodních okolností primární realizační formy jejich anglických protějšků. Průvodní okolností primární realizační formu nevykazují, což svědčí o nevyhraněné povaze této sémantické role.

Dotazy a poznámky k jednotlivostem:

1. Anglické předložky se obvykle dělí na gramatické a lexikální (s rozsáhlou meziskupinou). Jak se jeví předložky v zjištěných protějšcích z tohoto hlediska?
2. Je možné připsat českému instrumentálu nějaký základní význam, který by Trnka označil jako morfologický a Jakobson jako invariantní?
3. INSTR8: sloveso *shovel* místo instrumentálu *with a shovel*; ve srovnání s angličtinou má zde čeština lexikální mezeru (podobně jako případě *hoe* kopat motykou). Řazení komplementů se zvláštním výrazem pro lopatku by nemohlo být v angličtině stejné jako v češtině.
4. Proč jsou poslední tři části (literatura a prameny, resumé, appendix) číslovány jako kapitoly textu?
5. Formální a jazyková stránka práce je téměř bezchybná (dotaz k anglickému termínu pro 'vlastní způsob': *the proper manner* (s. 21)?)

Závěr:

Předložená studie je mimořádně vypracovaný bakalářský úkol. Vyniká jak po stránce záběru odborné literatury, tak volbou metodologie a využitím korpusových postupů. Vlastní autorovu analýzu lze propojeně sledovat ve formě tabelární, rozvedenou do podrobného popisu a dokumentovanou účelně uspořádaným appendixem.

Bakalářskou práci Jakuba Slámy doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji známkou výbornou.

V Praze, 4. 9. 2016

Prof. PhDr. Libuše Dušková, DrSc.

